

การพิสูจน์สมมติฐาน

จากการวิจัยเรื่อง การรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน ศึกษากรณี หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกล้วย จังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยา มีสมมติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้จำนวน 8 ข้อดังต่อไปนี้คือ

1. การรับนวัตกรรมทางวัตถุ มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
2. การรับนวัตกรรมอวัตถุ มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
3. การเป็นอุตสาหกรรม มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
4. การเป็นเมือง มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
5. การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
6. การพัฒนาโดยหน่วยงานเอกชน มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
7. การพัฒนาระบบชลประทาน มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน
8. การพัฒนาระบบคมนาคม มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

ผลของสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 1 การรับนวัตกรรมทางวัตถุ มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

จากการที่รัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและสังคมแห่งชาติขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2504 เป็นฉบับแรก กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย และแนวทางการตลอดจนโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่างๆของรัฐบาลในช่วงระยะเวลาที่กำหนด เพื่อเร่งปรับปรุงการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) เป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับแรกที่ เน้นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และยังได้เพิ่มแผนพัฒนาชนบท คือ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการสนับสนุนให้สภาตำบล มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทตามโครงการผันเงินรายได้ให้ประชาชนในชนบท ในรูปของการจ้างงาน ซึ่งแผนฉบับดังกล่าวเป็นแผนพัฒนาฯ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจังขึ้น เป็นผลให้ชนบทและชาวบ้านกล้วย มีรูปแบบ วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากจะได้รับเอานวัตกรรมทางวัตถุใหม่ๆจากชุมชนเมืองเข้ามาสู่หมู่บ้าน

นวัตกรรมทางวัตถุ หมายถึง วัตถุสิ่งของที่สามารจับต้องได้ เช่น เครื่องจักรกล ข้าวพันธุ์เกษตร ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ รถยนต์ รถไถนา เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น นวัตกรรมที่ชาวบ้านกล้วยได้รับเอาเข้ามาใช้มีหลายชนิดหลายอย่าง เช่น รถยนต์ รถไถเดินตาม โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องสูบน้ำ การแต่งกาย ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ชาวบ้านกล้วยได้รับเอานวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาสู่หมู่บ้าน ก็เพื่อผ่อนคลายในการประกอบอาชีพ ความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน และความบันเทิง ซึ่งนวัตกรรมที่รับมานั้น ได้ค่อยๆ ละเลยประเพณีพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติกันมาโดยชาวบ้านไม่ได้ต่อต้านกันแต่ประการใด จนรับรู้ว่าเป็นการไม่จำเป็นที่จะทำพิธีกรรม เช่น ในพิธีฯ ไถ่ผียาเจียง หรือผีไม่มีญาติ ชาวบ้านเชื่อกันว่า ภายในบ้านอาจมีผีจากภายนอกเข้าสิงสถิตภายในบ้าน และอาจทำให้เกิดสิ่งไม่ดีขึ้นแก่บุคคลภายในบ้าน จึงต้องทำพิธีเชิญออกไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในอดีต ความเจริญยังน้อย ชาวบ้านยังไม่มีไฟฟ้าใช้ เวลากลางคืนมืดมิดมากแล้ว ส่วนในปัจจุบัน ภายในบ้านมีความหลอดไฟฟ้าให้ความสว่างทั่วทั้งบ้านและหมู่บ้าน ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น เข้ามาใช้ ทำให้รูปแบบชีวิตเปลี่ยนไปมีความสุขในชีวิตมากขึ้น ความคิดเรื่องที่จะมีผีมาทำร้ายคนในบ้านจึงค่อยๆ หายไป จนเลิกทำพิธีนี้ไปในบางบ้าน

รถยนต์ เป็น นวัตกรรมที่เข้ามาบทบาทในฐานะเป็นพาหนะช่วยให้การคมนาคมสะดวกสบายขึ้น รวดเร็วขึ้น สามารถบรรทุกสิ่งของ พืชผลทางเกษตร และคนได้ครั้งละหลายๆ พาไปได้รวดเร็ว ชาวบ้านกล้วย มีรถยนต์คันแรก เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2525 หลังจากที่ถนนสายลพบุรี - บ้านหมี่ ได้รับการปรับปรุงให้สามารถใช้การได้ดี และเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านบางเริ่มมีฐานะจากการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร เนื่องจากราคารถยนต์ค่อนข้างมีราคาแพงชาวบ้านจึงต้องอาศัยระยะเวลาในการสะสมเงินทองสำหรับการซื้อหา

ในพิธีกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านมักแห่เป็นขบวน เช่น พิธี แห่ในงานพิธีทำฟ้า พิธีศพ พิธีบวชนาค พิธีสงกรานต์ รถยนต์จะได้รับการตกแต่งประดับประดาด้วยดอกไม้ ผ้าแพรสีสัน อย่างสวยงามเข้าร่วมในขบวนแห่ ซึ่งแต่เดิมนั้น พิธีกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะสัตว์ เช่น โค กระบือ เป็นพาหนะเข้าร่วมในพิธี การใช้รถยนต์เข้ามาในพิธีทำให้ขบวนแห่ดูยิ่งใหญ่ สนุกสนาน เร่งเร้าให้ผู้พบเห็นเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเดิม จนทุกพิธีกรรมที่มีการแห่ขบวนจะต้องมีรถยนต์เข้ามาเป็นพาหนะในขบวนแทบทุกครั้ง

รถไถเดินตาม ชาวบ้านกล้วยได้เริ่มใช้ รถไถเดินตาม ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2531 เพื่อไถปรับเนื้อดินให้ร่วนก่อนการไถแปร ปัจจุบันพบว่าผู้ใช้รถไถ จำนวน 75 หลังคาเรือน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะจ้างรถไถเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากผู้มียรถไถเพียง 60 หลังคาเรือน (1 คันต่อ 1 หลังคาเรือน) การจ้างรถไถจึงมีผลกระทบต่อพิธีแหกนา เพราะมีการใช้รถไถแทนการไถด้วย กระบือ หรือ วัว และยังขึ้นอยู่กับความสะดวกของเจ้าของรถไถด้วย จึงพบว่าในจำนวนผู้ใช้รถไถ ไถนาปรับสภาพดินทำนาหว่านผสมกับการทำนาค่า ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งจะเริ่มในเดือน 6 การทำนาหว่านถือว่าเป็นการเริ่มต้นลงมือปลูกข้าวเป็นผลให้ชาวบ้านหลายหลังคาเรือน เลิกทำพิธีแหกนาเพราะเริ่มเห็นว่าไม่มีความจำเป็นจนสูญหายไปจากหมู่บ้านแล้ว

โทรทัศน์ วิฑู และระบบการศึกษาลสมัยใหม่ โทรทัศน์และวิฑู สื่อทั้งสองชนิดนี้เป็นสื่อที่เข้าถึงชาวบ้านได้อย่างรวดเร็ว และเป็นเวลานาน ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารจาก ชุมชนแห่งอื่นๆ ได้รับวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเข้ามาสู่ชุมชนบ้านกล้วย รูปแบบของวัฒนธรรม เมือง และเทคโนโลยีที่ชาวบ้านได้รับนั้น ปฏิเสธเกี่ยวกับเรื่องผีสิงเทวดา ที่เป็นความเชื่อดั้งเดิม ของชาวไทยพวนว่าเมื่อตายไปแล้วผีบางส่วนก็ยังคงอยู่อาศัยร่วมกับมนุษย์ เมื่อผนวกเข้ากับการศึกษาแบบสมัยใหม่ที่มีวิชาวิทยาศาสตร์ เน้นการหาข้อพิสูจน์ความจริง ด้วยวิธีการแห่งวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผีมีอยู่ในโลกมนุษย์จริงหรือไม่ เป็นแรงผลักดันให้คนรุ่นใหม่ ของชาวบ้านกล้วยไม่เชื่อเรื่องผีสิงเทวดา ทำให้การประกอบพิธีกรรมและเรื่องของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น การเลี้ยงผีบ้าน พิธีทรงเจ้าพ่อ พิธีเลี้ยงผียาเจียง พิธีบังสุกุลอัฐิ พิธีบุญห่อข้าว พิธีไล่กระเจาด พิธีเลี้ยงผีปู่ตา พิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับผีสิงเทวดาว่าเป็นเรื่องที่กระทำแล้วไม่อาจคาดการณ์ได้ว่าเมื่อปฏิบัติไปแล้วจะเกิดประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมที่ทำลงไปหรือไม่ จากผลของนวัตกรรมข้างต้นจึงทำให้ระบบพิธีกรรมทางศาสนาลดน้อยลงไป

สรุปสมมติฐานข้อที่ 1 นี้ว่า การรับนวัตกรรมทางวัตถุมีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนา ของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐาน ข้อ 2 การรับนวัตกรรมวัตถุ มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนา ของชุมชน

นวัตกรรม ที่ไม่เป็นนวัตกรรมทางวัตถุ ได้แก่ สถาปัตยกรรม, ศิลปะ, ภาษา, ศาสนา, พิธีกรรม เป็นต้น สถาปัตยกรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของชาวไทยพวนอย่างเด่นชัดได้แก่ สถาปัตยกรรม กับภาษา ซึ่งสถาปัตยกรรมเฉพาะสถาปัตยกรรมครอบครัว และสถาปัตยกรรมทางเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางพิธีกรรมค่อนข้างสูง

สถาปัตยกรรม ครอบครัว รูปแบบสถาปัตยกรรมครอบครัวในปัจจุบันของชาวหมู่บ้านกล้วย ที่ได้ศึกษาแล้วพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของครอบครัวเดี่ยว แต่ละครัวเรือนมีประชากรเพียง 4-5 คน มีช่วงรุ่น 2 รุ่น คือ รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก เนื่องจากชาวไทยพวนบ้านกล้วยนิยมแยกครอบครัวเมื่อสมรส การสมรสของชาวบ้านมีทั้งที่สมรสกันเองของคนภายในหมู่บ้าน และคนนอกหมู่บ้านที่ไม่ใช่ชาวไทยพวนสมรสกับคนในหมู่บ้าน การสมรสกันเองของคนในหมู่บ้านมักจะรักษาวินัยธรรมของตนไว้ตามแบบแผนการดำรงชีวิตเดิม ส่วนการสมรสกับคนนอกหมู่บ้านมักเกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

ชาวไทยพวนเชื่อกันว่าในบ้านเรือนของชาวไทยพวน จะมีผีอยู่ประจำบ้าน ซึ่งได้แก่ ญาติที่ตายไปแล้ว กลายเป็นผีอาศัยอยู่ในบ้านคอยปกป้องผู้อยู่อาศัย และดูแลบ้านเรือน เรียกว่าผีบ้านผีเรือน ที่บริเวณท้องไร่ ท้องนา หรือที่ดินผืนต่างๆ มีผีดูแล เรียกว่า ผีเจ้าถิ่นเจ้าฐาน รวมตลอดถึงผีที่คอยดูแลคนทั้งหมู่บ้านเรียกว่าผีปู่ตา ผีข้างต้นนี้จะต้องมีพิธีการเช่นไหว้กันอย่างสม่ำเสมอ การที่คู่สมรสมาจากชุมชนอื่นไม่ได้เป็นชาวไทยพวน เป็นไปได้ยากที่จะยอมรับเอาความเชื่อในเรื่องผีดังกล่าวข้างต้น การถ่ายทอดความคิดความเชื่อเรื่องผีให้แก่บุคคลรุ่นลูกหลานเชื่อ ในเวลาเดียวกับที่ความเชื่อเรื่องผีลดน้อยลงไปตามยุคสมัย การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมหลักส่วนหนึ่งของหมู่บ้านก็พลอยลดน้อยลง

สถาปัตยกรรมเศรษฐกิจ ในหมู่บ้านกล้วยมีระบบการผลิต ที่ไม่ได้ผลิตเพื่อการอุปโภคบริโภค ในครอบครัวเรือน แต่เป็นการผลิตให้ได้ครั้งละมากๆเพื่อจำหน่าย ดังเช่นการปลูกข้าว ซึ่งแต่เดิมมีการผลิตเพื่อบริโภคเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้มีการใช้นวัตกรรม ประเภทเครื่องจักรกลทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ เครื่องเกี่ยวข้าว การใช้นิววิทยาศาสตร์ การใช้เมล็ดข้าวพันธุ์ใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ ทำให้ความเชื่อเดิมที่ว่าจะมีภูติผีที่คอยดูแลการทำงาน คือ แถน และแม่โพสพ

แถบ เป็นเทพที่สิงสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า มีอิทธิฤทธิ์การควบคุมฟ้าฝน และบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในพืชพันธุ์ธัญญาหารบนโลกมนุษย์ แม่โพสพ เป็นเทพธิดาบนสวรรค์ที่มาจุติเป็นข้าวให้มนุษย์ได้กิน การทำนาแบบเดิมจึงต้องสร้างที่พึ่งทางใจโดยการประกอบพิธีบูชาบนบานให้เทพทั้งสองช่วยให้การทำนาเป็นไปอย่างราบรื่นได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อนวัตกรรมเข้ามาแทนที่การทำนาแบบเดิม ความกังวลที่จะได้รับผลผลิตไม่เต็มที่หมดไป ขึ้นอยู่กับความสามารถของชาวนาที่จะหาหน่ววัตกรรมเกี่ยวกับการทำนามาใช้ ซึ่งนอกจากได้ประโยชน์ในแง่ของการไม่ต้องพึ่งพาทักษิณีที่ไม่มีความแน่นอนแล้ว ยังสามารถเพิ่มผลผลิตจากการทำนาแบบเดิมได้อีกด้วย

ภาษา ชาวไทยพวนในรุ่นก่อนนิยมพูดภาษาพวน ต่อมาพบว่ามีการพูดภาษาพวนกันเพียงร้อยละ 95 จะมีการพูดภาษาพวนเฉพาะในหมู่ผู้สูงอายุ และในงานสำคัญทางพิธีกรรมที่มีการรวมกลุ่มชาวบ้าน ภาษาที่ชาวพวนนิยมพูดกันเป็นภาษาไทยภาคกลาง และอาจจะมีการพูดภาษาพวนปนอยู่บ้างเป็นบางครั้ง การที่ชาวไทยพวนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงภาษามาใช้ภาษาไทยภาคกลาง ได้ส่งผลกระทบต่อ การสื่อความหมายในพิธีกรรม ซึ่งการใช้ภาษาไทยพวนจะสร้างสำนึกและเอกลักษณ์ความเป็นพวน ภาษาในพิธีกรรมส่วนมากใช้คำพูดเป็นภาษาพวน ไม่ว่าจะเป็นการสวด การช้อนวอน ต่อผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การร้องรำทำเพลง ก็มีการใช้ภาษาพวน จึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยพวนไม่เข้าใจความหมายของพิธีอย่างครบถ้วน การชำระรูปแบบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมเกิดขึ้นได้ยากในชนรุ่นใหม่

สรุปสมมติฐานข้อที่ 2 นี้ว่า การรับนวัตกรรมอวัตตุมิผลกระทบต้อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 3 การเป็นอุตสาหกรรม มีผลต้อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2538 ได้มีการก่อตั้ง โรงงานอุตสาหกรรมนิมิแบ ขึ้นภายในเขตนิคมอุตสาหกรรมลพบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองลพบุรีไปตามถนนพหลโยธินที่มุ่งหน้าสู่อำเภอพระพุทธบาท ประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นโรงงานอุตสาหกรรมแห่งแรกของจังหวัดลพบุรี ที่ต้องการจำนวนแรงงานเป็นจำนวนมาก ถึงประมาณ 600 คนต่อวัน แบ่งเป็น 2 ผลัด คือ ผลัด แรก 06.00 น. ถึง 15.00 น. และผลัดที่สองเวลา 15.00 น.ถึง 24.00 น. ทำงานผลัดละประมาณ 300 คน โรงงานรับสมัครผู้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้นไป อายุหว่าง 18-25 ปี ส่วนใหญ่รับแรงงานที่เป็นหญิง เนื่องจากต้องทำงานเกี่ยวกับชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความละเอียด

ขับซ้อน ซึ่งทางโรงงานไม่ต้องการแรงงานชายเข้ามาทำงานประเภทนี้ รายได้ของแรงงานซึ่งทำหน้าที่ลูกจ้างรายวัน ได้รับวันละ 152 บาท หรือ คิดเป็นเดือนละประมาณ 4,500 บาท นอกนั้นยังมีเบี้ยขยัน เงินโบนัส ค่าอาหารกลางวัน เพิ่มเติมให้แก่แรงงานที่ทำหน้าที่พิเศษ ทางโรงงานยังมีสวัสดิการ เช่น มีค่ารักษาพยาบาลแก่ผู้เจ็บป่วย มีรถรับส่งจากโรงงานไปสู่หมู่บ้านรอบๆ ในเขตจังหวัดลพบุรีและใกล้เคียง

เมื่อดูจากรายได้ของแรงงานแล้ว เป็นรายได้ที่ค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพของจังหวัดลพบุรี มีสวัสดิการที่ดี ประกอบกับไม่เหนื่อยยากเช่นการทำนา การเข้ามารับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของชุมชนในเขตจังหวัดลพบุรี และหมู่บ้านกล้วย จึงถือเป็นกระแสนิยมในการประกอบใหม่ขึ้น ค่านิยมการทำนาหมดสิ้นลง คนรุ่นใหม่ไม่ต้องการทำนา มุ่งศึกษาเพื่อให้ได้วุฒิอย่างน้อยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นอย่างน้อยเพื่อให้มีคุณสมบัติสมัครเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมได้

นอกจากในเขตจังหวัดลพบุรีแล้ว จังหวัดใกล้เคียงเช่น จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบันพัฒนาเป็นจังหวัดอุตสาหกรรม ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มาก ทำให้มีความต้องการแรงงานในโรงงานเป็นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งแรงงานส่วนหนึ่งก็เป็นแรงงานที่มาจากจังหวัดลพบุรี เพราะอยู่ใกล้เคียงสามารถเดินทางมาขายแรงงานได้ ชาวลพบุรีจึงมีผู้ประกอบอาชีพด้านการรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากพอสมควร

การที่ชาวจังหวัดลพบุรีและชุมชนชาวบ้านกล้วย เข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดต่อพิธีกรรมหลายพิธีกรรม ดังนี้

1. โอกาสการเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยลง เนื่องจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ทำงานในฐานะลูกจ้าง ต้องทำงานทุกวัน หากหยุดงานจะไม่ได้ค่าแรงในวันหยุด ปริมาณเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมย่อมลดน้อย หรือไม่มีเลย และหากเป็นผู้ที่ทำงานนอกเขตจังหวัดลพบุรีแล้ว โอกาสการเข้าร่วมพิธีกรรมยิ่งน้อยลงไปอีก

2. การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับระบบเทคโนโลยีผลิต และระบบการควบคุม ไม่มีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง เหมือนกับภาคเกษตรกรรม หรือในชุมชนชนบท เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านที่ทำงานในโรงงานว่า หากต้องการผลิตจำนวนมากๆควรทำตามระบบที่ได้วางไว้ ไม่ใช่การร้องขอต่อสิ่งศักดิ์ หรือผี ดังเช่น ในพิธีไหว้เจ้าพ่อของชาวไทยพวน

3.ค่านิยมที่ชาวบ้านรุ่นใหม่ไม่ต้องการมีอาชีพทำนาแต่ประสงค์มีอาชีพประเภทรับจ้างแทน ทำให้พิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น พิธีแห่บั้งไฟ , พิธีบุญคุณลาน ลดน้อยลงตามผู้ประสงค์จะมีอาชีพทำนาที่ลดน้อยลง

4.การรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆภายในโรงงาน เพราะในโรงงานมีคนอยู่เป็นจำนวนมาก หลากหลายชุมชน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนและรับวัฒนธรรมใหม่ต่อกัน วัฒนธรรมประเภทพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี เป็นวัฒนธรรมที่ไร้ค่าไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆโดยเฉพาะผู้มาจากชุมชนเมือง ผู้ทำงานที่มาจากหมู่บ้านกล้วยซึ่งเป็นชาวไทยพวนบางส่วนรับเอาวัฒนธรรมของชุมชนเมืองมาใช้ ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการนับถือผี รวมถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับผีว่าไม่มีประโยชน์ต่อชีวิต พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น พิธีไล่ผียาเจียง , พิธีทรงเจ้าพ่อ , พิธีบั้งสุกธัญญ์ ลดหายไป

สรุปสมมติฐานข้อที่ 3 นี้ว่า การเป็นอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 4 การเป็นเมือง มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

เศรษฐกิจในช่วงปี ก่อนกลางปี พ.ศ.2540 นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ถึงประมาณร้อยละ 10 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้ชุมชนเมืองขยายตัวกระจายออกไปโดยรอบยังท้องที่ที่ยังไม่เป็นสังคมเมือง พื้นที่นาถูกซื้อขายนำมาทำเป็นบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ หรือโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในเขตจังหวัดลพบุรี ตัวอำเภอเมืองซึ่งเดิมคือบริเวณศาลพระกาฬ และวงเวียนสระแก้ว ซึ่งเป็นเขตการค้าที่สำคัญของจังหวัด ตัวเมืองที่ใกล้หมู่บ้านกล้วยคือตำบลบ้านหมี่ ผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้อำเภอบ้านหมี่ที่ก่อนหน้านี้มีสภาพการค้าที่ไม่คึกคักหลายหลายนัก กลับกลายเป็นอาคารพาณิชย์ ที่มีการค้าอย่างหนาแน่น กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม มีพ่อค้าจากชุมชนอื่นๆ ทั้งภายในอำเภอ และนอกตัวอำเภอเข้ามาติดต่อค้าขายด้วย สินค้ามีจำหน่ายเกือบทุกประเภทตั้งแต่สินค้าทางการเกษตร เช่น ข้าว ผัก สินค้าอุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้า สินค้าหัตถ์เย็บ ตลอดจนเสื้อผ้า ชาวบ้านกล้วยและที่อยู่ใกล้เคียงสามารถเข้ามาหาซื้อได้ง่ายไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้าไปสู่ตัวเมืองลพบุรี เพราะความที่หมู่บ้านกล้วยอยู่ห่างจากตัวอำเภอบ้านหมี่เพียง 3 กิโลเมตร จึงสามารถเดินทางเข้ามาได้ตลอดเวลา ถนนระหว่างหมู่บ้านกล้วยกับตัวอำเภอบ้านหมี่ เริ่มมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ถาวร เปิดขายสินค้า เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า ของใช้เบ็ดเตล็ด สินค้าพื้นเมือง

เช่น ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นต้น ชุมชนบ้านกล้วยจึงถือได้ว่าเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากระบบผลิตเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือนเป็นการผลิตเพื่อการค้าในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สินค้าที่ชาวบ้านนำมาบริโภคเป็นสินค้าทั้งสินค้าที่ใช้ประกอบอาชีพ อันได้แก่เครื่องจักรกลทางการเกษตร เครื่องจักรกลทางช่าง สินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น นาฬิกา เครื่องทอง เสื้อผ้าตามยุคสมัย เครื่องประดับตกแต่งร่างกายอื่นๆ เป็นต้น

อิทธิพลของชุมชนเมืองของจังหวัดลพบุรี มีลักษณะคล้ายชุมชนเมืองอื่นๆ คือ มีการผลิต การค้าและบริการในระบบทุนนิยม เชื่อในความคิดหลักการทางวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อในเรื่องผีลางเทวดา เน้นความสะดวกสบาย ตลอดจนความบันเทิง ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น เมื่อชาวบ้านกล้วยได้ติดต่อกับคนในชุมชนเมือง ก็ได้รับเอาแนวคิดและสินค้าของชุมชนเมืองเข้ามาสู่ชุมชนบ้านกล้วยไปโดยปริยาย เนื่องจากการมีสินค้าในระบบทุนนิยมเป็นสิ่งที่ชาวบ้านปรารถนาจะหามาไว้ใ้ในครอบครองเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ชีวิตของชาวบ้าน สินค้าและความเชื่อในลักษณะของชุมชนเมือง ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนบ้านกล้วยที่เชื่อในเรื่องผีลางเทวดา ในขณะที่ชุมชนเมืองเชื่อในหลักการทางวิทยาศาสตร์ทุกสิ่งต้องสามารถพิสูจน์ได้

การขยายตัวของชุมชนไม่เพียงแต่นำเอาการค้ามาสู่ชุมชน แต่ยังได้นำเอาหน่วยงานของรัฐ เช่น สถานีอนามัย บิ่อมยามตำรวจ เกษตรตำบล โรงเรียนระดับชั้นประถม ระบบน้ำประปา และไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพ เข้ามาสู่หมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่พึงของชาวบ้านได้ ชาวบ้านไม่ต้องพึ่งพาผีลางเทวดาที่ไม่แน่นอนอีกต่อไป

ในระบบการผลิตแบบทุนนิยม ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมที่มีรายได้น้อย เข้าสู่อาชีพอื่นๆที่มีรายได้มากกว่า เช่น ค้าขาย ช่าง การบริการ รับราชการ และรับจ้าง ซึ่งอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่ส่วนใหญ่จะหารายได้มากกว่าเกษตรกรรม ไม่เหน็ดเหนื่อยเท่ากับเกษตรกร และที่สำคัญการปลูกข้าวได้ถูกมองจนเป็นค่านิยมใหม่ว่าเป็นอาชีพของคนจน ชาวบ้านจึงไม่นิยมให้บุตรหลานทำอาชีพเพาะปลูกตามบรรพบุรุษ ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น สุดท้ายคนเหล่านี้เมื่อสำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้กลับมาทำงานในภูมิลำเนา แต่ได้เข้าทำงานในตัวเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร หรือหัวเมืองจังหวัดอื่นๆ คนเหล่านี้ซึ่งจะเป็นผู้สืบทอดการปฏิบัติพิธีกรรมมักจะไม่ได้รับการปลูกฝัง ไม่เข้าใจหลักการ ตลอดจนวิธีการปฏิบัติพิธีการ จึงกลายเป็น

การหาผู้สืบทอดพิธีกรรมได้ยากขึ้นทุกขณะ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เมื่ออยู่ในชุมชนเมืองก็จะรับเอาวัฒนธรรมเมือง ซึ่งไม่ค่อยมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีมากนักในชุมชน

นอกจากการขัดแย้งในระบบความเชื่อแล้ว การขยายตัวของชุมชนเมืองที่อยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านกล้วย ก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ของการประกอบอาชีพของชาวบ้านไปด้วย ชุมชนเมืองที่ขยายตัวเข้าสู่หมู่บ้านกล้วยซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมใช้พื้นที่เพาะปลูกตามบรรพบุรุษ แต่การรุกล้ำของชุมชนเมือง ได้เข้าไปเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกให้กลายเป็นพื้นที่เพื่อการค้า การบริการ และชุมชนที่พักอาศัยแบบจัดสรร ชาวบ้านบางส่วนได้ขายที่ดินให้กับพ่อค้าในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540 ซึ่งเป็นปีที่ราคาที่ดินสูง พ่อค้านิยมทำบ้านจัดสรรจำหน่ายชาวบ้านบางส่วนก็ได้ขายที่ดินให้กับพ่อค้านายทุนสำหรับทำบ้านจัดสรรแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่น ที่ดินที่ถูกบันทึกตอนลงไปเป็นเหตุให้ประเพณีพิธีกรรมที่ต้องใช้พื้นที่ จำนวนมาก เช่น พิธีการจุดบั้งไฟ ถูกยกเลิกไปเนื่องจากไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการจุดอีกต่อไป เนื่องจากอาจเป็นอันตรายต่อบ้านเรือนที่อยู่ใกล้เคียง ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางตะวันตกมาปรับใช้ในชีวิตค่อนข้างมาก จึงทำให้ชุมชน

สรุปสมมติฐานข้อที่ 4 นี้ว่า การเป็นเมืองมีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 5 การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ มีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

หน่วยงานของรัฐ เป็นหน่วยงานที่เข้ามาช่วยพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ชาวบ้านได้อยู่อาศัยอย่างถูกสุขลักษณะ มีสภาพชีวิตที่ดี มีอายุยืนยาวขึ้น หน่วยงานของรัฐที่เข้ามาในหมู่บ้านกล้วย ได้แก่

สำนักงานประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี ได้จัดตั้งโรงเรียน คือ โรงเรียนวัดบ้านกล้วย ภายในวัดกัทสิวนาราม หรือวัดบ้านกล้วย เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การมีโรงเรียนทำให้ชาวบ้านอ่านออกเขียนได้ รับทราบแนวความคิดใหม่จากครูผู้สอนและตำราได้มากขึ้น เป็นพื้นฐานที่จะรับเอาวัฒนธรรมอื่นๆ

จากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะการรับเอานวัตกรรม ผู้ที่ได้รับการศึกษาจะยอมรับเอานวัตกรรม ได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามาก่อน

สถานีอนามัย โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี เข้ามาทำหน้าที่ดูแลการอนามัยภายในหมู่บ้าน ระบบสุขภาพ การปฐมพยาบาล และการรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง การรักษาโรค ซึ่งชาวบ้านเคยมีความเชื่อกันว่า โรคภัยเกิดจากผีเข้ามาสิงภายในร่างกาย มนุษย์ทำให้เกิดการเจ็บป่วย ต้องพาไปพบหมอผีหรือจ้ำให้ขับไล่ผีร้ายออกจากร่างกายผู้บาดเจ็บ โดยกรรมวิธีต่างๆ ของหมอผี เจ้าหน้าที่ของสถานีอนามัยได้เผยแพร่ให้ชาวบ้านทราบถึงสาเหตุของโรค การป้องกันโรค และการรักษาพยาบาลตามวิธีการแพทย์สมัยใหม่ จนชาวบ้านเชื่อ การรักษาด้วยหมอผีค่อยๆ ลดน้อยลงไป ชาวบ้านหันไปพบแพทย์ยังสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัว แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า การรักษาจะตัดขาดจากเรื่องผีไปทั้งหมด เนื่องจากผู้ป่วยที่ไม่อาจรักษาด้วยวิธีการทางแพทย์สมัยใหม่ ญาติผู้ป่วยก็จะพาไปพบหมอผี เพื่อขับไล่ผีร้าย หรือรักษาควบคู่กันไป และการรักษาผู้ป่วยนั้นญาติของผู้ป่วยยังได้พึ่งพาผีต่างๆ เช่น ผีปูด ผีบ้านผีเรือน ให้คุ้มครองให้คุ้มครองด้วยการทำพิธีเช่นไหว้อ้อนวอน การมีสถานีอนามัยจึงเป็นการส่งเสริมให้มีการเชื่อ การเคารพเช่นไหว้ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้คน เช่น ผีปูด ผีบ้านผีเรือนมากขึ้น และในทางกลับกันเป็นการทำลายความเชื่อเกี่ยวกับผีที่ทำร้ายชาวบ้านลงด้วยเช่นกัน

เกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบล เป็นผู้ที่เข้ามาส่งเสริมวิธีการเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนา เกษตรอำเภอ และเกษตรตำบล ได้ส่งเสริมตั้งแต่วิธีการไถนา การเลือกใช้พันธุ์ข้าว วิธีการปลูกข้าว การบำรุงรักษาต้นข้าว การใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวรวมไปถึงแนะนำวิธีการจำหน่ายข้าว ทุกขั้นตอนล้วนแล้วแต่เป็นขั้นตอนที่เกษตรกรอำเภอและเกษตรตำบล ได้ศึกษามาในระบบการศึกษา ซึ่งได้ทดลองแล้วสามารถเพิ่มผลผลิตได้จริง โดยทุกขั้นตอนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบูชา อ้อนวอน ผีลางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เข้ามาช่วยเหลือ แต่ได้อาศัยหลักวิชาการเกษตร เครื่องไม้เครื่องมืออันทันสมัย เข้ามาแทนที่ ชาวนาจึงเชื่อถือในระบบการผลิตแบบใหม่มากกว่าการผลิตแบบโบราณ

สรุปสมมติฐานข้อที่ 5 นี้ว่า การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ มีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 6 การพัฒนาโดยหน่วยงานของเอกชน มีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

หน่วยงานของรัฐที่เข้ามาช่วยพัฒนาหมู่บ้านกล้วย อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ ปริมาณกำลังพล ที่จะเข้าไปพัฒนาชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง จึงได้มีหน่วยงานของเอกชน ที่มีความคิดด้านการพัฒนาเข้ามาช่วยเหลือหมู่บ้าน หมู่บ้านกล้วยมีหน่วยงานของเอกชนเข้ามาร่วมพัฒนาได้แก่ มูลนิธิประชาสุสันต์ ที่เข้ามาดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการทอไหมมัดหมี่ โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านทอผ้าไหมมัดหมี่ แล้วนำมาจำหน่ายในศูนย์ตักแดงเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่ประชาชนทั่วไป นอกจากนั้นภายในศูนย์ยังมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประเพณีชาวไทยพวน การส่งเสริมให้ชาวบ้านทอผ้าไหมมัดหมี่แล้วนำออกขายเป็นการส่งเสริมให้สตรีภายในหมู่บ้านมีการงานทำ ไม่ต้องไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน มีความผูกพันกับสภาพชีวิตของชุมชนแบบเดิมๆ ถึงแม้จุดประสงค์สำหรับการทอได้เปลี่ยนแปลงไปจากทอไว้ใช้เองหรือแจกจ่ายญาติพี่น้อง มาเป็นการทอเพื่อนำออกจำหน่ายก็ตาม ทำให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงเอกลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พวน การจัดนิทรรศการของศูนย์เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลานชาวไทยพวนเห็นภาพบรรพบุรุษว่ามีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมในรูปแบบใด นอกจากนี้เมื่อมีงานพิธีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ เช่น พิธีกำฟ้า ทางศูนย์จะร่วมกับทางอำเภอ และชาวบ้านจัดงาน ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ การนำสิ่งของและบุคลากรเข้าร่วมงาน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นชีวิตและพิธีกรรมของชาวไทยพวนในปัจจุบัน การดำเนินงานของหน่วยงานเอกชนข้างต้น เห็นได้ชัดว่าเป็นการส่งเสริมให้พิธีกรรมของชาวไทยพวนคงอยู่ ไม่ให้ลดหายไป ถือได้ว่าเป็นผลกระทบด้านที่ดีของระบบพิธีกรรม

สรุปสมมติฐานข้อนี้ว่า การพัฒนาโดยหน่วยงานของเอกชน ไม่มีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน ไม่เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 7 การพัฒนาระบบชลประทาน มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

ชุมชนชาวพวนบ้านกล้วยในอดีต ส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าว เพื่อนำมารับประทานเป็นส่วนใหญ่ การเกษตรกรรมส่วนใหญ่ต้องอาศัยน้ำธรรมชาติคือ น้ำฝน เป็นหลัก หรืออาจจะน้ำจากผิวดิน เช่น น้ำบ่อ บ้างแต่ไม่มากนัก น้ำฝนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ผลผลิตจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน หากฝนตกมาก ตกถูกต้องตามฤดูกาล ข้าวก็จะให้

ปริมาณผลผลิตสูง ในทางกลับกัน หากปริมาณฝนน้อย หรือตกผิดปกติก็จะทำให้ได้ปริมาณผลผลิตน้อยและเสียหาย การมีระบบการชลประทานที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเพิ่มผลผลิตสร้างความมั่นใจให้แก่ชาวบ้านว่าจะสามารถรักษาปริมาณผลผลิตเอาไว้ได้ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2508 ได้มีการขุดคลองชลประทาน เชื่อมระหว่างแม่น้ำป่าสักจังหวัดลพบุรี กับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยสำนักงานชลประทานที่ 8 เป็นผู้ดูแล คลองแห่งนี้ขุดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา เข้าสู่พื้นที่ไรนาของเกษตรกร ซึ่งมีพื้นที่อยู่ห่างจากแม่น้ำ หรือแหล่งชลประทานอื่น ให้สามารถเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ คลองชลประทานแห่งนี้ได้ลากผ่านพื้นที่ของหมู่บ้านกล้วย เป็นเหตุให้หมู่บ้านกล้วยกลายเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมากในทันที เพราะได้รับน้ำตลอดทั้งปี การปลูกข้าวสามารถทำได้โดยไม่ต้องพึ่งน้ำฝนจากธรรมชาติ เพียงแต่หาเครื่องสูบน้ำสำหรับสูบน้ำจากคลองมาใช้เท่านั้น

เมื่อไม่ต้องพึ่งพาน้ำฝนจากฟ้าแล้ว พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขอฝน เช่น การแห่นางแมว การแห่บั้งไฟ การทำฟ้า เริ่มถูกลดบทบาทลง การนำแมวมานำเป็นการกระทำที่ทรมานสัตว์ และยังไม่มีใครว่าฝนจะตกเมื่อใด การแห่บั้งไฟขอฝน จึงเริ่มหมดความจำเป็นลง ซึ่งชาวบ้านยังคงตระหนักดีว่าการ แห่บั้งไฟขอฝนไม่อาจเชื่อมั่นได้ว่าจะได้รับน้ำตามที่ร้องขอต่อเทวดา ฟ้าดินหรือไม้ ที่ต้องทำตามพิธีกรรมขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งแห่งสุดท้ายที่จะระบายความทุกข์ใจในเรื่องของน้ำฝนลงได้ การที่สามารถนำน้ำจากคลองมาใช้ได้อย่างสะดวกและมีปริมาณมากจนทำนาครั้งที่ 2 หรือนาปรังได้นั้น เป็นเหตุให้เกิดการละเลิกการทำพิธีกรรมที่เคยทำในเวลาปกติ คือ ในพิธีการแห่กาน้ำที่จะทำก่อนที่จะมีการเพาะปลูกจะต้องทำการสักการะแม่โพสพเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่เมื่อมาเพาะปลูกข้าวนาปรัง ชาวนาบางส่วนอาจไม่ได้ทำพิธีแห่กาน้ำเพราะอาจเห็นว่าได้ทำไปครั้งหนึ่งเมื่อทำนาปี หรือ คิดว่าการทำนาปรังเกิดจากการทำนาที่ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติจึงไม่ได้เคารพต่อผีที่ดูแลรักษาต้นข้าว รวมถึงพิธีการทำบุญลาน หรือบุญคุณลาน เพื่อขอบพระคุณแม่โพสพที่ช่วยดูแลให้ได้ผลผลิตดีนั้น ชาวบ้านก็ไม่ได้ปฏิบัติกันแล้ว ก็เนื่องจากมีน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ได้ทันที มีผู้เชี่ยวชาญศาสตร์ หรือสิ่งอื่นๆ เข้ามาช่วยเพาะปลูกแทน บุญคุณของแม่โพสพจึงไม่บังเกิดต่อชาวนาดังเดิมพิธีข้างต้นจึงค่อยๆ ลงหายไป

สรุปสมมติฐานข้อที่ 7 นี้ว่า ระบบการชลประทานผลกระทบต่อนิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน เป็นความจริงตามสมมติฐาน

สมมติฐาน ข้อ 8 การพัฒนาระบบคมนาคม มีผลต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน

การเดินทางเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการติดต่อกับชุมชนอื่นๆ ชาวบ้านกล้วยก็เช่นเดียวกัน การมีถนนที่ดีเยี่ยมสามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2512 ได้มีการปรับปรุงถนนสาย 3198 ซึ่งเป็นเส้นทางสายลพบุรีกับอำเภอบ้านหมี่ เลียบคันคลองชลประทานที่ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2508 จากถนนดินลูกรังให้เป็นถนนยางมะตอย มีขนาดสี่ช่องทางจราจร รถสามารถวิ่งได้สะดวกรวดเร็ว ถนนดังกล่าวเป็นถนนที่ก่อให้เกิดการขยายตัวและความต้องการสินค้าจากชุมชนอื่นๆ โดยเฉพาะชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านได้ติดต่อกับชุมชนภายนอก มีการเดินทางบ่อยครั้งขึ้น ขายสินค้าที่ขผลทางการเกษตรแล้วนำเงินซื้อสินค้าหรือนวัตกรรมที่เข้ามาช่วยในการทำงาน เช่นเครื่องจักรทางการเกษตร การให้บุตรหลานไปรับการศึกษาในเมือง การรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลประจำจังหวัด การไปเที่ยวชนหาความบันเทิง หรือการเข้าไปติดต่อกับหน่วยงานราชการและเอกชน สามารถทำได้สะดวกขึ้น

การคมนาคมที่สะดวกสบายทำให้ให้ชาวบ้านได้รับแนวคิดค่านิยมสมัยใหม่จากชุมชนรวดเร็วขึ้น และในทางกลับกันหน่วยงานทั้งของทางราชการและเอกชน ตลอดจนพ่อค้าจากชุมชนอื่นๆ ก็สามารถเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านกล้วยได้สะดวก หน่วยงานของราชการช่วยเข้าไปพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านที่เจริญขึ้น ส่วนพ่อค้าก็นำสินค้าชนิดใหม่ๆ ไปเสนอขาย ความแตกต่างระหว่างชุมชนบ้านกล้วยและชุมชนอื่นลดน้อยลง จนอาจจะเรียกได้ว่า ถนนเป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันส่งเสริมให้ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของเอกชน การเป็นเมืองใกล้เคียง การเป็นอุตสาหกรรม การรับเอานวัตกรรมทางวัตถุและที่ไม่ใช้วัตถุของชาวบ้าน ที่จะเข้ามา มีผลต่อระบบแนวคิดสมัยของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีแนวคิดในรูปแบบของชุมชนเมืองแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมเดิม ที่รวมไปถึงการปฏิบัติตามพิธีกรรมย่อมหดหายลงไป

สรุปสมมติฐานข้อที่ 8 นี้ว่า การพัฒนาระบบคมนาคมมีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนเป็นความจริงตามสมมติฐาน

จากผลของสมมติฐานทั้ง 8 ข้อสามารถสรุปเป็นตารางแสดงผลการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ตารางสรุปผลสมมุติฐาน

ข้อที่	สมมุติฐาน	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ฯ	√	
2	การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ฯ	√	
3	การเป็นอุตสาหกรรม ฯ	√	
4	การเป็นเมือง ฯ	√	
5	การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ ฯ	√	
6	การพัฒนาโดยหน่วยงานเอกชน ฯ		√
7	พัฒนาระบบชลประทาน ฯ	√	
8	พัฒนาระบบคมนาคม ฯ	√	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย